

**בס"ד. שיחת מוצאי יום א' דחול המועד סוכות,
שמחת בית השואבה*, ה'תשי"א.**

בלתי מוגה

א. מהענינים המיוחדים דחג הסוכות הוא אמירת ה"הושענות", שתוכנם, שבנ"י מבקשים ודורשים מהקב"ה להשפיע להם כל צרכיהם בגשמיות וברוחניות.

והענין בזה:

אמרו חז"ל¹ "מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה", ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר² ש"מזונותיו" לשון רבים, כולל הן מזון גשמי והן מזון רוחני, שהקצבה על כל זה ישנה כבר מראש השנה. אמנם, בראש השנה ה"ז רק באופן ד"מזונותיו .. קצובים לו", הקצבת המזונות בלבד, ואילו ההשפעה בפועל היא בחג הסוכות.

וטעם הדבר — לפי שראש השנה (וכן יום הכיפורים) הוא זמן של בכי' (מצד עבודת התשובה), שהו"ע של עלי', ולכן לא יכולה להיות אז ההמשכה וההשפעה למטה בפועל; ובחג הסוכות, "ליום חגיגו"³, שהוא "זמן שמחתנו" — כיון ששמחה פועלת התגלות (לפי ששמחה מבטלת דינים ופורצת כל הגדרים)⁵, ה"ז הזמן המתאים להמשכה והשפעה למטה בפועל, שזהו תוכן הענין דאמירת ה"הושענות".

*

ב. התחלת ה"הושענות" דיום זה — יום השלישי דחג הסוכות, כנגד מדת התפארת⁶, מדת האמת, מדתו של יעקב, כמ"ש "תתן אמת ליעקב"

נד, סע"ג ואילך. סידור (עם דא"ח) שער ר"ה רלה, ב. סה"מ תשי"א ע' 4. ועוד.
(4) כפי שרואים במוחש למטה, ומזה מוכח שכן הוא בשורש הענינים למעלה.
(5) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.
(6) ראה פע"ח שער חגה"ס פ"א.
(7) מיכה בסופו. וראה זח"ג שב, א. תניא ספי"ג. ובכ"מ.

(* בהתועדות השנתית — מטעם ה"מרכז לעניני חינוך" — עבור תלמידי הישיבות (ראה ימי בראשית ע' 18 ובהערה 25 שם) — המו"ל.
(1) ביצה טז, רע"א.
(2) שיי"ל בקונטרס שבת תשובה-מוצאי יום הכיפורים שנה זו (סה"מ תשי"א ע' 34).
(3) תהלים פא, ד. וראה לקו"ת דרושי ר"ה

— היא במעלתן של ישראל: "אום אני חומה", כדרשת חז"ל⁸ "אני חומה זו כנסת ישראל".

ובכנסת ישראל גופא מודגש יותר ענין החומה אצל הסוג דבנ"ה שהם "יושבי אוהל", תלמידי הישיבות (שהתאספו כאן), שעיקר התעסקותם בלימוד התורה — כדרשת חז"ל⁹ "אני חומה זו תורה", וכפי שמצינו במדרשי חז"ל¹⁰ שתלמידי חכמים נקראים בשם "נטורי קרתא", בדוגמת החומה (כולל גם השומרים שעומדים בשערי החומה) שמגינה על העיר.

ג. וביאור הענין¹⁰:

ענינה של חומה כפשוטה (בגשמיות) שמקיפה על העיר — בשתים: (א) להגן על העיר מפני השונא שלא יוכל להכנס אל העיר, (ב) להגביל את אנשי העיר שלא יצאו מחוץ לעיר.

אמנם, אף שהחומה מקיפה את כל העיר, מ"מ, אין העיר סגורה ומסוגרת לגמרי¹¹, כיון שבחומה ישנם שערים שדרכם נכנסים ויוצאים, ע"פ הוראת השומרים שעומדים על המשמר בשערי החומה לפקח על הנכנסים והיוצאים.

ד. וסדר זה הוא גם בחומה הרוחנית — "אני חומה זו תורה":

תורה — היא לא רק חכמה ושכל שצריכים ללמודה בלבד, אלא היא דרך בחיים שצריכים לילך בה, כמ"ש¹² "ושמרו דרך ה'". והחילוק שביניהם — שלימוד חכמה ושכל הוא במשך זמן מסויים, שעה שעתיים, או אפילו ח"י שעות ביממה, אבל לאח"ז הלומד הוא חפשי לעצמו, ואילו דרך בחיים — התורה, שהיא "דרך ה'" — מקיפה את כל מציאות האדם, בדוגמת החומה שמקיפה את כל העיר.

ופעולתה של החומה דתורה שמקיפה את כל מציאות האדם — בשתים: (א) להגן על האדם מפני היצה"ר ונה"ב, (ב) להגביל את הגוף (שנמשל לעיר¹³) שגם מצד עצמו לא יחפוץ בעניני העולם.

וגם כאשר התורה מקיפה את כל מציאות האדם (ע"ז שהאדם מתמסר לגמרי אל התורה) באופן שאינו שייך לעניני העולם, מטיב הקב"ה

(11) כי אם בזמן של מצור.

(12) וירא יח, יט.

(13) ראה נדרים לב, ריש ע"ב. תניא פ"ט.

(8) פסחים פז, א.

(9) ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז.

(10) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' מו ואילך.

תרצ"ט ע' 73 ואילך.

(להיותו עצם הטוב, וטבע הטוב להיטיב¹⁴) עם האדם ונותן לו כל טוב גם בענינים הגשמיים דעוה"ז — שזהו התוכן דשערי החומה שעל ידם אינו סגור ומסוגר לגמרי מעניני העולם, אלא יש לו גם כל המצטרך לו בעניני העולם.

וענין זה נכלל ב"הושענא" ד"אום אני חומה" — שהקב"ה יתן שנה טובה בטוב הנראה והנגלה גם בגשמיות.

ועוד ענין עיקרי בשערי החומה בנוגע לעבודת האדם — כפי שהורה ולימד כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהאדם המוקף בתורה אינו צריך להיות סגור ומסוגר בחדרי חדרים, אלא עליו לפתוח את שערי העיר כדי לפעול ולהשפיע על אלו שנמצאים בשדה מחוץ להעיר,

[וואף שיכול לטעון שעדיין לא השלים עבודת עצמו, "סמוך לפלטירי" שלך לא הורשת"¹⁵, מ"מ, אין לעשות סדר שלכל לראש צריך לעסוק עם עצמו עד שיקנה שלימות לעצמו, ורק אח"כ יעסוק גם עם הזולת],

אלא שענין זה צ"ל ע"פ הוראת שומרי החומה — נפש האלקית — שמפקחים על היוצאים והנכנסים בשערי העיר, כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שצריכים אמנם לקרב את הכל בדברי אהבה וחיבה ("מיט אַ גוט וואָרט"), אבל צריכים להשגיח ולהזהר שלא לקבל השפעה בלתי-רצויה מהזולת שנכנס מן השדה אל העיר, אלא אדרבה, להשפיע עליו, להסביר לו את מעלת העיר על השדה, עד שבעצמו לא ירצה לשוב לשדה, אלא להשאר בעיר המוקפת חומה, זו תורה.

ה. ולאחרי "אום אני חומה" (זו תורה) — אומרים "ברה כחמה":

מהחילוקים שבין חמה ללבנה — שהלבנה היתה במעמד ומצב של חורגש וישות, שמתחילת בריאתה עם החמה ("שני המאורות הגדולים"¹⁶) ה' רצונה להאיר על הארץ לבדה, באמרה ש"אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד"¹⁷, ולכן, אף שאמרה "דבר¹⁸ הגון"¹⁹, מ"מ, כיון שהיתה במורגש ובישות, הוצרכה לירד ממדרגתה ולהתמעט (ורק

14 נסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה.

15 לשון חז"ל — ספרי עקב יא, כד. ועד כדי כך, שגם לאחרי ש"מיעט את

16 בראשית א, טז. הלבנה הרבה צבאי' להפיס דעתה" (פרש"י

17 פרש"י עה"פ (מחולין ס, ריש ע"ב). עה"פ.

18 חולין שם.

19 ועד כדי כך, שגם לאחרי ש"מיעט את

הלבנה הרבה צבאי' להפיס דעתה" (פרש"י

עה"פ).

לעת"ל תחזור ותתעלה); משא"כ החמה — מצינו במדרשי חז"ל²⁰ שהטעם לאדמימות החמה בצאתה להאיר על הארץ, הוא, מפני שמכים אותה ומכריחים אותה להאיר על הארץ, כיון שאין רצונה להאיר על הארץ כדי שלא יוכלו עכו"ם לעבדה, היינו, שאין רצונה בגדולתה, היפך המורגש והישות.

וזהו הדיוק "ברה כחמה" — שהתואר "ברה" ("קלאָר") הוא כחמה דוקא, שאינה במורגש ובישות, משא"כ בלבנה שהיא במורגש ובישות.

ועפ"ז יש לבאר ההמשך ד"אום אני חומה ברה כחמה":

לימוד התורה ("אני חומה", "זו תורה") עלול להביא לידי רגש של ישות, כחשבו לעצמו שבגלל שלומד תורה, ה"ה בחיר הנבראים, ועליו עומד העולם כולו, ובמילא, כל מה שיתנו לו אינו מספיק עבורו...

האמת היא אמנם שיש לו טענה צודקת, שהרי הוא "עושה טובה" להקב"ה, כביכול, לפמליא של מעלה, ולכל העולמות, מריש כל דרגין עד עוה"ז הגשמי — שעל ידו נמשכת השפעה בכל העולמות! ... אבל אעפ"כ, רגש הישות הו"ע בלתי-רצוי.

ולכן אומרים לאחרי "אום אני חומה", "ברה כחמה" — שלימוד התורה ("אום אני חומה") לא יהי' בשביל חשבונות של "כתרים" (כבוד וגדולה), או כדי להפריך דברי חבריו (ע"ד "אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד"), כי אם, אך ורק מצד מעלת התורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, שאז הלימוד הוא באופן של ביטול, שזהו"ע "ברה כחמה".

ו. ענין זה שייך לתלמידי הישיבות הנמצאים כאן:

אף שמצד עצמם אין להם רגש של ישות, מ"מ, כש"נושאים אותם על הידים" ("מ'טרָאָגט זיי אויף די הענט"), ומדברים ב"רדיו" אודות גודל מעלתם, שעליהם העולם עומד, ולכן, צריכים ליתן להם כל המצטרך להם, חלב, בשר, וכדומה, והתלמידים — שמבינים אנגלית — שומעים דברים אלו ברדיו, יתכן שכתוצאה מזה יתעורר אצלם רגש של ישות.

ולכן יש צורך להדגיש הענין ד"ברה כחמה".

(20) ראה ויק"ר פל"א, ט ובפי' מהרז"ו שם.

ז. ובהמשך ההושענות (לאחרי "אום אני חומה, ברה כחמה") —
 "גולה וסורה, דמתה לתמר":
 "גולה" — בשייכות ללימוד התורה — רומז על הענין ד"הוי גולה
 למקום תורה"²¹.
 ו"סורה" — רומז על ההנהגה ב"דרכה של תורה, פת במלח תאכל
 ומים במשורה תשתה וכו'"²².
 ועי"ז נעשה "דמתה לתמר"²³.

וזהו תוכן הלימוד וההוראה מהתחלת ההושענות דיום זה — "אום
 אני חומה, ברה כחמה, גולה וסורה כו'" — שכאשר לימוד התורה הוא
 באופן ד"ברה כחמה", מתוך שלילת רגש הישות, "גולה וסורה", "גולה
 למקום תורה" והנהגה ב"דרכה של תורה", אזי לומדי התורה הם
 ה"חומה" האמיתית ("די ריכטיקע חומה") שמקיפה ומגינה על העיר,
 ו"נטורי קרתא" (שומרי העיר) שעומדים בשערי החומה לפקח על הכניסה
 והיציאה מן העיר, שלא תכנס השפעה בלתי-רצויה מן השדה אל העיר,
 אלא אדרבה, שגם אנשי השדה יכנסו ויהפכו להיות אנשי העיר שמוקפת
 חומה זו תורה.

* * *

ח. בהמשך להמדובר לעיל בנוגע לענין החומה בעבודת האדם,
 יש לבאר גם הלימוד וההוראה משייכותה של החומה לימות יהושע בן
 נון — כפי שמצינו בעיר מוקפת חומה לדינא (לגבי מכירת בית, מקרא
 מגילה, ועוד) שצריכה להיות מוקפת חומה מימות יהושע בן נון²⁴:

הטעם הפשוט שקובעים ע"פ המצב בימות יהושע בן נון, ולא ע"פ
 המצב בימות משה — דלכאורה, ממה-נפשך: או שקובעים לפי המצב
 בהוה, עיר שמוקפת חומה בהוה, או שקובעים לפי המצב שהי' בימות
 משה רבינו, בזמן מתן-תורה — מפני שהעיקר בענין זה הוא המצב שהי'
 בעת הכניסה לארץ ישראל, שהיתה ע"י יהושע בן נון, ולא ע"י משה.

ובביאור הענין בעבודת האדם, יש לומר, שבימות משה לא הי'
 צורך בענין החומה, ורק לאחרי הסתלקותו של משה, בימות יהושע בן
 נון, נתחדש צורך בענין החומה:

(המור"ל).

(21) אבות פ"ד מ"ד.

(24) ערכין לב, א ואילך. ריש מס' מגילה

(22) שם פ"ו מ"ד.

(וראה ירושלמי שם ה"א).

(23) חסר הביאור בענין "דמתה לתמר"

ובהקדם הפתגם הידוע של הרה"צ ר' לוי יצחק מברדיטשוב: רבש"ע, אילו היית מעמיד לנגד האדם את העוה"ב והג"ע (ולהבדיל את הגיהנם), ואת תאוות העוה"ז היית כותב ב"ראשית חכמה" — בודאי לא ה' אף א' מישראל עובר עבירה; אבל עכשיו שהעמדת לנגד האדם את תאוות העוה"ז, ואודות הגיהנם כתבת ב"ראשית חכמה" — אזי כו'.

ועד"ז י"ל בנדר"ד: בזמנו של משה — שהוא בעצמו נתן לבנ"י "את לוחות האבן והתורה והמצוה"²⁵ — ראו בגלוי שדרך התורה והמצוה היא הדרך היחידה שעל ידה זוכים לכל טוב ברוחניות ובגשמיות בכל המצטרך, לחם מן השמים, מים מבארה של מרים, וענני הכבוד שהיו שפים בכסותם ומגהצים אותם (נוסף לכך שהי' גדל לבושן עמהם)²⁶, ולאידך גיסא, ראו בגלוי את העונש הניתן על זה שלא הולכים בדרך התורה, ולכן לא הי' צורך להוסיף שמירה וזהירות מיוחדת בהליכה בדרך התורה ע"י חומה; משא"כ לאחרי הסתלקות משה, שאז נפסקו המן הבאר וענני הכבוד וכו'²⁷ — אזי נתחדש הצורך להוסיף שמירה וזהירות מיוחדת בהליכה בדרך התורה ע"י חומה, שזהו"ע החומה מימות יהושע בן נון.

— האמת היא ש"משה לא מת"²⁸, כי אם, שלמטה מעשרה טפחים חסרה מציאותו, כיון ש"עומד ומשמש במרום"²⁹, ובמילא, חסרים גם המן הבאר וענני הכבוד כו', ולכן יש צורך בענין של חומה.

אמנם, אלה שגם עכשיו חי וקיים אצלם משה למטה מעשרה טפחים, יש אצלם גם עכשיו פעולת המן הבאר וענני הכבוד, ובמילא, גם עכשיו אינם זקוקים לענין של חומה.

ט. ויש להוסיף בביאור טעם הדבר:

מהטעמים לכך שמשה לא נכנס לארץ ישראל — שלכן נחשבת עיר מוקפת חומה לפי המצב שבימות יהושע בן נון, שעל ידו היתה הכניסה לארץ ישראל — מפני שלא רצה להכנס לארץ ישראל לבדו, ללא אנשי דורו (כל בני"י המקושרים אליו, או אפילו אלה שהיתה להם רק שייכות אליו), שלא היו מוכנים וראויים ליכנס לארץ³⁰.

(25) משפטים כד, יב. לפיהמ"ש (ד"ה כי כל מצוה)). וראה זח"א
 (26) פרש"י עקב ח, ד. קלג, רע"א.
 (27) תענית ט, א. (30) ראה תנחומא חוקת יו"ד. במדב"ר
 (28) סוטה יג, סע"ב. זח"א לו, סע"ב. פי"ט, יג. זהר ח"א קיג, ב (מהנ"ע). ח"ב קנז,
 (29) סוטה שם (לגירסת הרמב"ם בהקדמתו סע"א. ח"ג קסח, ב. ועוד.

וההסברה בזה בפנימיות הענינים — למה עשה ה' ככה שהכניסה לארץ תהי' ע"י יהושע דוקא — כמבואר בדרושי חסידות³¹ שאילו היתה הכניסה לארץ ע"י משה, לא היתה צריכה להיות עבודה באופן של יגיעה, וכיון שרצונו של הקב"ה שתהי' העבודה באופן של יגיעה דוקא — מצד טבע הטוב להיטיב, כי, אמיתית שלימות הטוב הוא כאשר ההשפעה אינה באופן של נהמא דכיסופא³², אלא ע"י היגיעה בכח עצמו — לכן היתה הכניסה לארץ ע"י יהושע דוקא.

ובפרטיות יותר:

גם בהיות בנ"י במדבר, בזמנו של משה, הי' ענין העבודה (שבאה ע"י יגיעה), והיו עליות מדרגא לדרגא, ועד לעלי' מיום ליום,

— וע"ד הפתגם של החסיד ר' גרשון דוב מפאָהאַר³³ (שכל ענינו הי' תורה ועבודה, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לעורר אחרים³⁴) שהי' נוהג לומר בכל יום: מחר צריכים להיות אחרת לגמרי —

אבל, כל זה אינה אלא עבודה שבהדרגה;

ורצונו של הקב"ה שתהי' עבודה שלא בהדרגה, שע"ז תוכל להיות גם השפעת הטוב בלי גבול שלא באופן דנהמא דכיסופא,

כי, גם כאשר ישנה עבודה (היפך נהמא דכיסופא) אלא שאינה לפי ערך ההשפעה (להיות העבודה בהדרגה וההשפעה בלי גבול), נחשבת ההשפעה לנהמא דכיסופא (כיון שהעבודה אינה בערך להשפעה), ולכן רצונו של הקב"ה שתהי' העבודה שלא בהדרגה, ואז, יש לו "פתחון פה" ("אן אויסרייד"), כביכול, להשפיע להגוף (ששרשו מהעצמות³⁵) טוב בלי גבול.

וזהו גם תוכן הענין דעיר מוקפת חומה מימות יהושע בן נון דוקא — שבזמנו של יהושע (לאחרי הסתלקות משה) נעשה העלם והסתר ביחס למעמד ומצב שהי' בזמנו של משה, ולכן יש צורך בעבודה באופן של יגיעה דוקא, ובמילא, יש גם צורך בשמירה וזהירות יתירה ע"י ענין של חומה.

תשי"א ע' 66. ולאח"ז בשה"ש תשי" ע' 364).

וראה גם תו"מ ח"א ע' 65.

34) ראה אודותיו — "התמים" ח"ה ע' לו ואילך.

35) ראה סה"ש תורת שלום ע' 120.

31) ראה אוה"ת ר"פ ואתחנן. ועוד.

32) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ריש ע"ד. וראה גם תו"מ ח"א ע' 73 ואילך.

33) שיחת ליל א' דחגה"ס תשי" ס"ג (שי"ל בקונטרס חג הסוכות שנה זו (סה"מ

י. והנה, אף שמדובר אודות ענין שאירע לפני שלשת אלפי שנים, הרי זה נוגע ושייך גם אלינו:

שואלים קושיא: לשם מה הי' צריך להיות ענין ההסתלקות דכ"ק מו"ח אדמו"ר — הי' לנו יהודי שהראה נסים בגלוי, וא"כ, היו יכולים להמשיך ולסיים יחד עמו את מספר השנים שנותרו עד ביאת המשיח?! ... — תירוץ על קושיא זו, אין לי.

אבל, צריכים לדעת עכ"פ שהמציאות היא ש"צדיקא דאתפטר אשתכח בכולהו עלמין יתיר מבחיוהי"³⁶, "היינו שגם בזה העולם המעשה . . אשתכח יתיר" (כמבואר באגה"ק³⁷), ובמילא, גם עכשיו ישנם הכחות של הרבי לצאת ולקרב את הזולת לתורה, לתורת החסידות, ולא רק לתורת החסידות הכללית שענינה אמונה, אלא גם לתורת חסידות חב"ד. אלא מאי, ישנם שוטים ששואלים קושיות... אזי העצה היעוצה לא להקשיב ולא לשים לב אליהם ולא להתפעל מהם.

ובסגנון האמור לעיל — שבימות יהושע בן נון, לאחרי הסתלקות משה, יש צורך בחומה שמקיפה ושומרת מפני הענינים הבלתי־רצויים שמבחוץ שיכולים לבלבל ולהפריע כו'; וביחד עם זה, לא להסתגר בתוך העיר המוקפת חומה, אלא אדרבה, לצאת מן העיר כדי לקרב גם את אלה הנמצאים בשדה, להכניסם אל העיר המוקפת חומה זו תורה (כנ"ל ס"ז).

* * *

יא. בענין החומה — "אני חומה זו כנסת ישראל" — ישנם ב' סוגי עבודה: ישנם כאלה שעיקר עבודתם היא בתוך החומה, יושבי אוהל, שעבודתם בלימוד התורה, "אני חומה זו תורה", וישנם כאלה שעיקר עבודתם מחוץ להחומה, לפעול שגם אלה שנמצאים בשדה יתקרבו להחומה זו תורה.

וע"ד החלוקה הכללית דבנ"י ליושבי אוהל (ישכר) ובעלי עסקים (זבולון), שחלוקים זמ"ז באופן עבודתם בתורה וגמ"ח, שהרי, אף שגם בעלי עסקים חייבים לקבוע עתים לתורה, פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית³⁸, וכן יושבי אוהל חייבים בנתינת צדקה וגמ"ח, כמארז"ל³⁹ "כל

ה"ד.

(36) זח"ג עא, ב (קמו, סע"א).

(39) יבמות קט, ב (וראה סה"מ תש"ח ע'.

37) סי' ז"ך.

(38) מנחות צט, ב. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ג 266 בהערה).

האומר אין לו אלא תורה כו' אפילו תורה אין לו", אלא צ"ל תורה וגמ"ח [ובפרט ש"עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא היא עבודת הצדקה"⁴⁰], מ"מ, יש חילוק ביניהם בנוגע לריבוי ומיעוט, שיושבי אוהל תורתן עיקר ורוב ימיהם בה ומיעוט ימיהם בגמ"ח, ובעלי עסקים עיקר עבודתם בגמ"ח, ומיעוט הזמן בלימוד התורה.

ומובן, שכאו"א צריך לעסוק בעבודה השייכת אליו, לפי שורש נשמתו וכו', ולא בעבודה השייכת למישהו אחר.

— כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר שישנם נשמות התועות (בתי"ו) שאינן יודעות מהו אופן העבודה השייך אליהם, וכידוע הסיפור בזה⁴¹.

יב. דוגמא לדבר — בימי השבוע, ש"כל יומא ויומא עביד עבידתו"⁴²:

בנוגע לחלוקת והפסק הימים ("יומי מפסקי מהדדי"⁴³) באופן שכל ערב ובוקר הוא זמן (יום) בפ"ע⁴⁴ — צריך להבין מהו הטעם לחלוקה והפסק בין ערב ובוקר אחד למשנהו, לכאורה מתאים יותר לעשות חלוקה והפסק בין יום ללילה, מצד השינוי שבין אור לחושך?

בגמרא⁴⁵ למדים ענין זה ממש"נ⁴⁵ "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד", היינו, שבריאת הזמן⁴⁶ היתה באופן שכל ערב ובוקר הוא זמן (יום) בפ"ע, אבל, הא גופא דורש ביאור והסבר, מהו הטעם שבריאת הזמן היתה באופן שההפסק והחלוקה היא בין ערב ובוקר אחד למשנהו, ולא בין ערב לבוקר שבהם הוא השינוי שבין אור לחושך?

יג. ויש להקדים תחילה כללות הענין דבריאת החושך ע"פ המבואר בפנימיות התורה,

— כידוע⁴⁷ שכל הדינים בנגלה דתורה נמשכים ובאים מפנימיות התורה, כי, נגלה דתורה היא החיצונית והלבוש לפנימיות התורה⁴⁸,

46 כדאיתא בספרי חקירה וחסידות שגם הזמן הוא נברא (ולא קדמון), ונתחדש בבריאת העולם, ענין המקום, שביחד עם המקום נברא גם הזמן (ראה אג"ק ח"ב ע' רכד ואילך. וש"נ).

47 ראה קונטרס לימוד החסידות פ"א ואילך. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ס"ע ר"ט ואילך. וראה גם לקו"ש חכ"ג ס"ע 37 ואילך. ועוד.

48 ראה זח"ג קנב, א.

40 תניא אגה"ק ס"ט.
41 סה"ש תש"ד ע' 154 ואילך.
42 זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש ע"ב.
43 נזיר ז, א.
44 בהבא לקמן — ראה גם מכתב ד' תשרי שנה זו (אג"ק ח"ד ע' ט), ובהנסמן שם בהערות.
45 בראשית א, ה.

בדוגמת הלבוש שנעשה בהתאם למדת האדם, כמו השרוול שהוא בהתאם למדת היד, שבגלל שבגוף האדם יש יד לכן עושים שרוול בהבגד (ולא להיפך), ודוגמתו בתורה, שבגלל שישנם ענינים אלה בפנימיות התורה ה"ה נמשכים ובאים גם בנגלה דתורה —

דלכאורה אינו מוכן: כיון שהקב"ה ברא עינים כדי לראות, ואי אפשר לראות ללא אור — למה נברא משך זמן שמצד עצמו הוא חושך, ויש צורך להאירו ע"י אור הנר, אור האבוקה וכדומה?!

וההסברה בזה בתורת החסידות⁴⁹ — שבריאת החושך אינה בגלל שהכוונה והרצון הוא בהחושך עצמו (שהרי "מפי עליון לא תצא הרעות"⁵⁰), אלא בשביל העבודה דבירור והארת החושך, ועד שבגמר כל הבירורים יקויים היעוד "לילה כיום יאיר"⁵¹.

ונמצא, שהחושך מצד עצמו אין בו כוונה ותכלית, וכל ענינו אינו אלא בשביל לעשות ממנו אור, ובלשון חז"ל⁵² "ברישא חשוכא והדר נהורא", שהכוונה ד"ברישא חשוכא" היא בשביל שאח"כ ("והדר") תהי' העבודה לעשות ממנו "נהורא" (שאז האור אינו באופן של נהמא דכיסופא).

וזהו גם הפירוש ד"ויהי ערב ויהי בוקר", שהכוונה ד"ויהי ערב" היא בשביל ש"ויהי (ממנו) בוקר", וזהו אמיתת ענינו של "ערב" — כפירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵³ ש"ערב" הוא מלשון עריבות — שע"י הפיכת הערב (חושך) לבוקר (אור) נעשית העריבות האמיתית⁵⁴.

יד. עפ"ז יש לבאר אופן חלוקת והפסק הימים ("יומי מפסקי מהדדי") גם בנגלה דתורה:

כיון שהחושך (ערב) כשלעצמו אין בו כוונה ותכלית, וכל ענינו אינו אלא ביחד ובשביל האור — אי אפשר לחלק בין החושך (לילה) לאור (יום), שהחושך הוא מציאות בפ"ע והאור הוא מציאות בפ"ע, אלא

49 ראה לקו"ש ח"י ס"ע 11 ואילך, היומי בתניא*.

ובהערות שם.

50 איכה ג, לח.

51 תהלים קלט, יב.

52 שבת עז, ב.

53 ראה סה"מ אידיש ס"ע 203. אג"ק

שלו ח"ח ע' תכא.

54 בענין זה הובאה דוגמא משיעור (המו"ל).

(* אולי הכוונה להמבואר בתניא (אגה"ק סכ"ב) בענין מירוק יסורים, כמשל מלך גדול ונורא הרחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו מרוב אהבתו, ועד למיתוק הגבורות בשרשן כו' (המו"ל).

החושך והאור הם מציאות אחת, כאמור, "כרישא חשוכא והדר נהורא", "ויהי ערב ויהי בוקר".

אמנם, בבירור והארת החושך גופא יש כמה אופנים, ובהתאם לכך ישנה חלוקת והפסק הימים באופן ד"ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד", "ויהי ערב ויהי בוקר יום שני", וכן הלאה.

ובפשטות — שאינה דומה בירור והארת החושך ביום ראשון ("יום אחד", "שהי' הקב"ה יחיד בעולמו"⁵⁵) שבו נברא האור, לבירור והארת החושך ביום שני, שבו נברא הרקיע המבדיל ומחלק⁵⁶ בין מים למים, בין מים עליונים למים תחתונים שמצמיחים כל מיני תענוג⁵⁷, שכתוצאה מזה נעשית האפשרות למעמד ומצב ד"יפתה לבבכם גו"⁵⁸ (כמ"ש בפרשה שני' דק"ש ששייכת ליום שני), ועד שיש צורך בכריאת הגיהנם שנברא ביום שני⁵⁹. ועד"ז בנוגע לשאר ימי השבוע ש"כל יומא ויומא עביד עבדתי".

ומזה מובן גם בנוגע לעבודת האדם — שיש נשמות שאצלם צריכה להיות העבודה ד"יום אחד", ויש נשמות שאצלם צריכה להיות העבודה ד"יום שני", וכיו"ב, ובמילא, צריך כאו"א לעסוק בעבודה השייכת אליו, לפי שורש נשמתו, ולא לחפש עניני עבודה אחרים שאינם שייכים אליו.

טו. ומזה מובן גם בנוגע לאלה שעבודתם צריכה להיות מחוץ להחומה, לפעול על אלה שנמצאים בשדה:

כ"ק מו"ח אדמו"ר בחר שלוחים ושלח אותם לערי השדה,

— הכוונה ב"שדה" היא לאו דוקא מחוץ לברוקלין וניו יאָרק, אלא כל מה שמחוץ ל"חומה זו תורה" נקרא "שדה" —

ואעפ"כ, יש ביניהם שבאו בטענות אל הרבי: קשה להם להיות לבדם בסביבה שאין בה יהודים שומרי תומ"צ כו', ומה יהי' עם חינוך הבנים וכו'. ונוסף לכך ישנה גם הטענה של הבעל-הבית'טע שאינה מרוצה מהדירה (הרצפה גבוהה מדי או שהתקרה נמוכה מדי...), ואין לה את כל הנוחיות שהורגלה לה בעיר וכו'. ובכלל טוען הוא: מי אומר שאני הוא זה שצריך לתקן וכו' — טענה שנשמעת הן בין אלה שנשלחו לערי השדה והן בין אלה שנצטוו לעסוק בעניני הכלל.

57) תניא פ"א.

58) עקב יא, טז.

59) פסחים נד, א. ב"ר שם.

55) פרש"י עה"פ (מב"ר פ"ג, ח).

56) ובלשון חז"ל — שנבראת בו מחלוקת

(ב"ר פ"ד, ו).

האמת היא שאילו היתה בו "איידלקייט" לא הי' בא אל הרבי

בטענות:

הרבי — הוא נשמה כללית, כלל בעצם שלמעלה מכלל לפרטים, והוא הממוצע בין אוא"ס ב"ה לעולמות⁶⁰, וכיון שבעולמות נכלל גם עולם האצילות, נמצא, שהרבי הוא למעלה גם מעולם האצילות. ומבלי הבט על גודל מעלתו של הרבי, מתעסק הרבי עמו, ושולח אותו לעיירה מסויימת למלא שליחותו — שזוה"ע שלא בערך כלל! וא"כ, כיצד מעיז הוא לבוא אל הרבי בטענות?! ...

ובנוגע לעצם הטענה — הרי הרבי יודע יותר טוב ממנו המעלה שבסביבה של יהודים שומרי תומ"צ (וכיו"ב בנוגע לשאר הטענות), והרבי חפץ בטובתו הרוחניות עוד יותר ממנו, ואעפ"כ, שלח אותו הרבי בשליחות זו, כיון שהרבי יודע שזוהי העבודה השייכת אליו.

ואף שבאמת לא הי' צריך לבוא בטענות אל הרבי, הרי, כיון שהרבי הוא טוב, וטבע הטוב להיטיב, עונה לו הרבי על טענותיו — שאינו בודד ("ער איז ניט עלענט"61), ולכל מקום שנוסע, נוסע גם הוא — הרבי — יחד עמו⁶², ולכן יכול וצריך למלא את שליחותו בכח המשלח.

ולהוסיף, שהמענה של הרבי שלכל מקום נוסע יחד עמו, לא זו בלבד שמבטל הטענה, אלא עוד זאת שעי"ז ניתוסף בגודל האחריות בנוגע למילוי השליחות⁶² — כי, כאשר הרבי נמצא עמו במקום שליחותו, אזי החסרון במילוי השליחות הוא לא רק בבחינת "חובל בעצמו", שאף שאינו רשאי ה"ה פטור, אלא גם "חובל באחרים", שאז ה"ה חייב⁶³, ועאכו"כ בנדוד⁶⁴, שה"אחרים" הוא המשלח בעצמו! ...

טז. ובנוגע לעבודת השליחות עצמה — צריכים לידע שגם כאשר פוגשים יהודי שנמצא ברחוב, מחוץ לחומה של תורה, יכולים ובמילא צריכים לגלות את ניצוץ היהדות שבו, שיתגלה ויאיר בכל התוקף, ועד שגם הוא יפעל על אלה שנמצאים עדיין בחוץ לקרבם לתומ"צ.

ויש להביא לזה משל בגשמיות — כפי שמצינו בחסידות ריבוי משלים מענינים גשמיים, לפי שהמשל אינו דבר נפרד מהנמשל, אלא נשתלשל מהנמשל, משרשו ומקורו למעלה ברוחניות⁶⁴:

(62) ראה גם תומ"ח"א ע' 138.

(63) ב"ק פג, ב. צ, ב.

(64) ראה סה"מ תר"ס ע' כב. ועוד.

(60) ראה סה"ש תורת שלום ע' 158.

(61) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע'

רעג (נעתק ב"היום יום" כב אייר).

"נפט" (גאָזאַלין) — נמצא במעמקי האדמה, וע"פ רוב, לא במקום של אבנים טובות ומרגליות, אלא במקום האשפה, מקום שקצים ורמשים כו', ואעפ"כ, כשמחפשים שם ופוגעים במקום הנכון ("מ'טרעפט אָן אין דעם ריכטיקן אָרט"), אזי מתגלה הנפט [ולא עוד אלא שמתפרץ בתוקף גדול כ"כ עד שצריכים למצוא עצות כדי להגביל את תוקף ההתפרצות], שממנו עושים אור וחום.

ודוגמתו בהנמשל — שגם כשפוגשים יהודי ברחוב, צריך לידע שההשגחה העליונה גרמה לפגישתם יחד כדי שיפעל עליו ויקרבנו לתומ"צ, ובודאי יכול (ובמילא צריך) לפעול שיתגלה הניצוץ שבו בכל התוקף⁶⁶, ועד שהוא בעצמו יהי מקור לאור וחום דקדושה.

יז. זאת ועוד:

כאשר משתדל לפעול על יהודי שנמצא ברחוב, ואינו מצליח, צריך לידע שהחסרון הוא (לא אצל הזולת, אלא) אצלו, כי, התורה קובעת שדברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב⁶⁷, וכיון שדבריו אינם מתקבלים, ה"ז הוכחה שהדברים אינם יוצאים מן הלב, אלא נאמרים מתוך ישות והרגש עצמו.

— כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר⁶⁸ שפעם שיחק אביו (כ"ק אדנ"ע) עם אחיו הרז"א — בקטנותם, כשהי' אדנ"ע בן ארבע או חמש והרז"א בן חמש או שש — ב"רבי וחסיד". כשחילקו את התפקידים של רבי וחסיד, אמר אדנ"ע שהוא לא רוצה להיות הרבי, כי, רבי ישנו רק אחד⁶⁹... ולכן שיחק הרז"א בתפקיד הרבי ואדנ"ע בתפקיד החסיד. נכנס אדנ"ע אל הרז"א ל"יחידות" ושאל אצלו ענין ב"השכלה": יהודי מהו? והשיב הרז"א: יהודי הוא אש. א"כ — שאלו אדנ"ע — מדוע כשידי נוגעת בידך אינני נכוה? מפני שגם אתה אש — השיבו הרז"א — ואש אינו נכוה מאש. אח"כ שאל אצלו ענין ב"עבודה", והשיב לו שהתיקון על ענין פלוני הוא כך וכך. נענה אדנ"ע ואמר להרז"א: אתה אינך רבי. מפני מה? — שאלו הרז"א — משום ש"רבי" — השיב אדנ"ע — לפני שמישב, "גיט ער אַ קרעכץ", ואילו אתה ענית מיד, "אַן קיין קרעכץ"⁷⁰...

68 ראה גם התוועדויות תשמ"ב ח"א ע' 313. תשמ"ז ח"ב ע' 304. תשמ"ט ח"ב ע' 431. ועוד.

69 ראה תו"מ — רשימת היומן ע' קצג. 70 ראה שם ע' רעט.

65 יש לציין שבין המסובים הי' נוכח אחד שמתעסק במסחר של נפט (המו"ל). 66 חסר הביאור בהנמשל ע"ד הצורך להגביל את תוקף ההתפרצות (המו"ל). 67 ספר הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה

ונוסף לזה: אין להתפעל מזה שלא הצליח בפעם הראשונה, אלא צריך לדבר עוד הפעם ועוד הפעם,

— וכמשל הידוע⁷¹ מהרה"צ ר' משולם זוסיא זצ"ל מהאניפאָליא ע"ד הלימוד וההוראה מ"גנב", שגם אם לא הצליח בפעם הראשונה חוזר ומנסה עוד הפעם, וגם כשתופסים אותו וחובשים אותו בבית-האסורים אינו מתפעל, ואדרבה: בהיותו בבית-האסורים לומד הוא את מלאכת הגניבה על בורי', ובצאתו, ממשיך לגנוב —

וכשמשתדל עוד הפעם ועוד הפעם, ומתוך חוצפה — "חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני"⁷² — אזי סוף סוף יצליח, וכדברי כ"ק מור"ח אדמו"ר⁷³: חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

וכל זה — גם כאשר אינו רואה את הפירות מיד, ומה גם שיתכן שהפירות יהיו לאחרי ריבוי זמן, כמו בתמר — "צדיק כתמר יפרח"⁷⁴ — שנותן פירות לאחרי שבעים שנה⁷⁵, וכהסיפור דחוני המעגל⁷⁶ ש"חזייא לההוא גברא דהוה נטע חרובא, אמר לי' האי עד כמה שנין טעין, אמר לי' עד שבעין שנין, אמר לי' פשיטא לך דחיית שבעין שנין, אמר לי' . . כי היכי דשתלי לי אבהתי שתלי נמי לבראי", ועד"ז בנדו"ד, שלא צריך להיות נוגע לו לראות את הפירות דוקא, כי אם, מילוי השליחות⁷⁷.

74) תהלים צב, יג.
75) זח"ג טז, א. וראה לקו"ת בחוקותי מט, סע"ד.
76) תענית כג, סע"א.
77) חסר הסיום (המור"ל).

71) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' תלו (נעתק ב"היום יום" ג' אייר).
72) סנהדרין קה, סע"א.
73) אג"ק שלו ח"ד ע' רד (נעתק ב"היום יום" יב תשרי).
74) תהלים צב, יג.
75) זח"ג טז, א. וראה לקו"ת בחוקותי מט, סע"ד.
76) תענית כג, סע"א.
77) חסר הסיום (המור"ל).